

Sygn. akt I Ns 357/14

POSTANOWIENIE

CZEŚCIOWE

Dnia 05 listopada 2015 r.

Sąd Rejonowy w Zgorzelcu Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący SSR Maciej Dubrowski

Protokolant Ewa Brzozowska

po rozpoznaniu w dniu 05 listopada 2015 r. w Zgorzelcu

sprawy z wniosku **(...) Bank (...) S.A. w W.**

przy udziale : **S. S., I. S., E. C., Banku (...) S.A. w G.**

o stwierdzenie nabycia spadku po T. S..

Postanawia: zatwierdzić uchylene się przez uczestniczkę E. C. od skutków prawnych nie zachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzucenia spadku po matce T. S. zmarłej 19 maja 2012 r. w Z., ostatnio stale zamieszkałej w R..

Sygn. akt I Ns 357/14

UZASADNIENIE

(...) Bank (...) S.A. w W. złożył wniosek z dnia 19-03-2014r o stwierdzenie nabycia spadku po T. S., zmarłej dnia 19-05-2012r. w Z., ostatnio zamieszkałej w R., nie wskazując spadkobierców ustawowych. Wnioskodawca wniósł o ustalenie przez Sąd z urzędu, kto jest spadkobiercą po zmarłej.

W uzasadnieniu wskazał, iż jego legitymacja wynika stąd, że spadkodawczyni w chwili śmierci była jego dłużnikiem.

Sąd z urzędu ustalił, krąg spadkobierców ustawowych w osobach męża J. S., i dzieci E. C., S. S., I. S.. J. S. zmarł w dniu 19-08-2014r pozostawiając wyłącznie wspólne ze spadkodawczynią dzieci.

W sprawie stanowisko zajęła wyłącznie uczestniczka E. C., która pismem z dnia 07-01-2015r oświadczyła, że „uchylam się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku po zmarłej T. S., zmarłej 19 maja 2012r. w Z., ostatnio stale zamieszkałej w R., oraz zmarłym w dniu 19.08.2014r. J. S., w Z., ostatnio stale zamieszkałym w R., w związku z czym doszło do przyjęcia przeze mnie spadku, na podstawie ustawy - przez upływ czasu, wnoszę o zatwierdzenie przez Sąd oświadczenia wskazanego w pkt 1,

jednocześnie:

oświadczam, że odrzucam spadek po T. S., zmarłej 19 maja 2012r. w Z., ostatnio stale zamieszkałej w R., ul. (...), oraz odrzucam spadek po J. S., zmarłym w dniu 19.08.2014r., w Z., ostatnio zamieszkałym w R., ul. (...), na podstawie ustawy” .

W uzasadnieniu swojego wniosku uczestniczka wskazała, że:”T. S. zmarła w dniu 19 maja 2012r. w Z., ostatnio stale zamieszkała w R.. Jako córka zmarłej T. S. nie miałam wiedzy o zaciągniętym kredycie przez matkę, w związku

z czym nie składałam oświadczenia o odrzuceniu spadku, ponieważ nie zachodziły okoliczności, które miałyby uzasadniać złożenie takiego oświadczenia. Z powodu braku złożenia przeze mnie w ustawowym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku doszło do przyjęcia przeze mnie spadku przez upływ czasu. Spadek po T. S. przez upływ czasu przyjął mąż J. S. oraz dzieci S. S., I. S. i E. C.. Nikt nie wiedział o długu po mamie więc i nikt nie złożył w ustawowym terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku. W dniu 19.08.2014r. zmarł J. S., mąż zmarłej T. S., po którym również nie odrzuciłam spadku w ustawowym terminie, gdyż jak już podnosiłam nie wiedziałam, że mama miała długi, dlatego też nie widziałam powodów do składania przedmiotowego oświadczenia również po tacie. Z powodu nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w ustawowym terminie, przez upływ czasu nabyłam spadek również po tacie J. S.. Podnoszę, iż moja mama T. S. zaciągnęła zobowiązania bez mojej wiedzy. Nie mieszkam z mamą od 28 lat, a moje kontakty z mamą były na tyle sporadyczne, że nie rozmawialiśmy ani o kwestiach finansowych planów matki, ani tym bardziej o zamiarze wzięcia przez nią jakiegokolwiek kredytu. Ponadto informuję i podnoszę, iż moja mama na początku 2009r. poinformowała mnie, że zachorowała na nowotwór. Od tego czasu w zasadzie rozmawialiśmy wyłącznie o jej samopoczuciu oraz stanie zdrowia. Nigdy nie przeszło mi przez myśl, że mama w tym stanie zdrowia mogłaby zaciągnąć jakikolwiek kredyt czy pożyczkę. Podnoszę również, iż bank nie powinien udzielać kredytu osobom w podeszłym wieku, gdyż pełna spłacalność tych kredytów przez te osoby jest dalece mało prawdopodobne. Bank powinien więc ponosić ryzyko braku tej spłaty na swoją odpowiedzialność, a nie przerzucać tę odpowiedzialność (za brak odpowiedzialności osób starszych oraz banków udzielających im kredytów) na spadkobierców, którzy nic nie wiedzą o zaciąganych kredytach. Bardzo istotnym jest również, co podnoszę, iż podpis na umowie kredytu z dnia 15.07.2009r. złożony rzekomo przez moją mamę różni się od faktycznego podpisu mojej mamy, co może wskazywać, iż kredyt ten za pomocą oszustwa wzięła inna osoba, bądź że moja mama nie była świadoma dokonanego czynu, tj. zaciągnięcia zobowiązania finansowego. Zaznaczam, że mama chorowała na nowotwór, a ponadto na inne choroby, w związku z czym mogła być w stanie wyłączającym świadome podejmowanie decyzji, a tym samym umowa taka powinna być unieważniona. Gdybym miała wiedzę, iż moja mama ma długi złożyłabym w terminie 6 miesięcy od jej śmierci stosowne oświadczenie o odrzuceniu spadku lub o przyjęciu spadku. Nie złożyłam jednak w ustawowym terminie przedmiotowego oświadczenia, gdyż byłam w mylnym przeświadczeniu, iż mama nie ma żadnych długów. O długu o którym mowa we wniosku wierzyciela o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej T. S. dowiedziałam się właśnie w momencie otrzymania przedmiotowego wniosku z dnia 19.03.2014r., otrzymanego w dniu 12.12.2014r. Z powodu więc błędu co do istnienia długu spadkowego, nie skorzystałam w ustawowym terminie z przysługującego mi prawa do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, co niniejszym czynię.

Wnioskodawca w piśmie z dnia 26-03-2015 r. (k.141) wniósł o oddalenie wniosku o zatwierdzenie przez Sąd uchylecia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po T. S. przez E. C.. Zarzucił, że: „Przedmiotowy wniosek nie zasługuje jednak na uwzględnienie z uwagi na fakt, iż będąc córką spadkodawcy wnioskodawcy miała realną możliwość ustalenia aktywnych oraz biernych składników majątku zmarłej T. S. w terminie przewidzianym przez ustawę do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. E. C. motywuje złożony wniosek tym, że od lat utrzymywała sporadyczny kontakt z rodzicami, a o ich sprawach finansowych nie miała żadnej wiedzy. W ocenie pełnomocnika wierzyciela wnioskodawczyni nie podjęła żadnych czynności mogących świadczyć o tym, iż w realny sposób starała się uzyskać informację na temat majątku zmarłej matki. Aby Sąd miał podstawę do wydania orzeczenia w sprawie uchylecia się przez spadkodawcę od skutków prawnych niezłożenia w terminie właściwego oświadczenia traktującego o odrzuceniu bądź przyjęciu spadku - musi zachodzić błąd prawnie doniosły na podstawie art. 1019 § 2 w związku z art. 84 § 1 zd. 2 i § 2 kodeksu cywilnego. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 18 marca-2010 roku o sygn. akt V CSK 337/09 powołanie się przez uczestników na błąd oznacza, iż musi to być błąd prawnie istotny, a nie jest nim nieznanostwo przedmiotu spadku wynikająca z niedołożenia przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (...). Jeżeli wnioskodawczyni nie była znana sytuacja materialna matki, powinna ona podjąć kroki faktycznie zmierzające do jego ustalenia, a gdy takie postępowanie nie przyniosłoby oczekiwanych rezultatów, należało złożyć właściwe oświadczenie spadkowe. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 roku o sygn. akt IV CK 799/07 (...) Postawę tezy o niedołożeniu należytej staranności powinna stanowić ocena uwzględniająca konkretne okoliczności sprawy, nieodzowne do ustalenia, jakich aktów staranności można wymagać od strony. W kontekście oświadczeń spadkowych przy powoływaniu się na błąd co do przedmiotu spadku, chodzi o konkretne działania zmierzające do uzyskania

wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego. Niepodjęcie określonych, nieuzasadnionych w danej sytuacji działań mogłoby prowadzić do oceny o niedołożeniu przez spadkobiercę należytej staranności wyłączającej skuteczne powołanie się na błąd co do przedmiotu spadku(...). W kontekście przedmiotowej sprawy należy stwierdzić, iż E. C. nie podjęła w tym wypadku stosownych starań mających na celu ustalenie majątku zmarłej matki. Zgodnie z wnioskiem skierowanym do Sądu dnia 7 stycznia 2015 roku, wnioskodawczyni nie podjęła żadnych czynności, które można by uznać za działanie zmierzające do ustalenia majątku po zmarłej T. S.. Biorąc pod uwagę konsekwencje braku złożenia stosownego oświadczenia spadkowego - wnioskodawczyni dopuściła się jednoznacznie zaniechania ustalenia stanu majątkowego zmarłej matki, a co za tym idzie nie może powoływać się na błąd prawnie doniosły, mogący skutkować uwzględnieniem wniosku o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia w terminie pod wpływem błędu oświadczenia o odrzuceniu spadku”.

Zgłaszający się do sprawy zainteresowany wierzyciel spadkodawczyni Bank (...) S.A. w G. pismem z dnia 18-03-2015r [k. 112-114] również wniósł o oddalenie wniosku o zatwierdzenie przez Sąd uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po T. S. przez E. C.. Argumentując, że: „Wniosek ten zdaniem wnioskodawcy nie zasługuje na uwzględnienie. Na wstępie zauważyć należy, iż przepisy umożliwiające uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli mają charakter przepisów szczególnych, stanowiąc wyjątek od ogólnych zasad określonych m.in. w art. 1012 i nast. k.p.c. Oznacza to, iż przepisy te nie mogą być interpretowane rozszerzająco, uczestnicy postępowania zaś zobowiązani są do wykazania, iż w danym przypadku doszło do zaistnienia przesłanek umożliwiających skuteczne uchylenie się od skutków prawnych.

Uczestnik postępowania ad. 2 wskazuje zaś w tym zakresie wyłącznie, iż brak złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, wynikał z braku wiedzy o zobowiązaniach spadkodawcy względem uczestnika ad. 1. Okoliczności te nie zostały w żaden sposób przez uczestnika ad. 2 uprawdopodobnione, nie zostało także wykazane, iż uczestnik ad. 2 podjął jakiegokolwiek działania, zmierzające do ustalenia stanu majątkowego kredytobiorcy. Uczestnik postępowania ad. 2 nie podjął zaś jakichkolwiek działań, zmierzających do ustalenia aktywów i zobowiązań spadkodawcy, nie dochowując w tym zakresie należytej staranności. Teza przeciwna nie została w żaden sposób udowodniona. Spadkobiercy nie złożyli także w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Z uwagi na okoliczności powołane powyżej, nie może zostać uznane za skuteczne i zatwierdzone przez Sąd złożone oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych braku terminowego złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Wobec powyższego uznać należy, iż spadkobiercy zmarłego przyjęli spadek wprost”.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawczyni T. S. zmarła 19-05-2012r. w Z., ostatnio stale zamieszkiwała w R.. W chwili śmierci pozostawała w związku małżeńskim z J. S., z którego związku miał troje dzieci: E. C., S. S., I. S.. Spadkodawczyni nie miała dzieci pozamałżeńskich, ani przysposobionych. Nie sporządziła testamentu. Spadkobiercy ustawowi o śmierci spadkodawczyni dowiedzieli się w czasie kiedy ona nastąpiła. Mąż i dzieci spadkodawcy w terminie sześciu miesięcy od daty otwarcia spadku nie złożyli oświadczenia o przyjęciu albo odrzuceniu spadku. Nie przeprowadzili też sprawy spadkowej.

(zapewnienie spadkowe złożone przez E. C. – k. 165)

Spadkodawczyni T. S. wraz z mężem J. S. oraz z dziećmi S. S., I. S. mieszkała w jednym mieszkaniu komunalnym prowadząc jedno wspólne gospodarstwo domowe. Spadkodawczyni miała wykształcenie podstawowe. Pracowała w R. na Poczcie jako sprzątaczką. Nie posiadała majątku. Rachunku bankowego nie miała do czasu przejścia na emeryturę. Spadkodawczyni w 2009r. poinformowała E. C., że zachorowała na nowotwór. Uczestniczce E. C. nie przeszło przez myśl, że jej mama w tym stanie zdrowia mogłaby zaciągnąć jakiegokolwiek kredyt czy pożyczkę. Uczestniczka E. C. mieszkała z własną rodziną, utrzymując sporadyczny kontakt z rodzicami i rodzeństwem.

(zeznania złożone przez E. C. – k. 155, 165)

E. C. nie podejmowała żadnych specjalnych działań dotyczących majątku zmarłej matki poza zapytaniem się, po śmierci matki, ojca i rodzeństwa o długi matki. Ojciec i rodzeństwo zaprzeczyli jej, żeby spadkodawczyni miała zadłużenie albo majątek. E. C. o zadłużeniu matki dowiedziała się otrzymując odpis wniosku w niniejszej sprawie. Po śmierci spadkodawczyni przychodziła korespondencja adresowana do J. S., który jej nie otwierał.

(zeznania złożone przez E. C. –k. 155, 165)

Sąd zważył, co następuje:

Wniosek uczestniczki E. C. o zatwierdzenie uchylenia się przez nią od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po T. S. jako uzasadniony, należało uwzględnić. Złożone przez nią wyjaśnienia co do stanu faktycznego sprawy nie zostały zaprzeczone przez wnioskodawcę i pozostałych uczestników, dlatego dał im wiarę sąd orzekający[art. 230 k.p.c.].

Przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. termin do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku jest terminem zawitym prawa materialnego. Jego początek liczony jest w odniesieniu do każdego spadkobiercy od dnia, w którym dowiedział się on z właściwego, pewnego źródła o tytule powołania.

Zgodnie z treścią art. 1019 § 2 kc, spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu na zasadach dotyczących uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych złożonego pod wpływem błędu oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku tj. przy zastosowaniu przepisów art. 84, 86, 87 oraz 1019 § 1 i 3 kc. W piśmiennictwie i orzecznictwie uważa się, że błędem jest mylne wyobrażeniu o rzeczywistym stanie sprawy lub w ogóle brak takiego wyobrażenia (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 1973 r. III CRN 415/72, OSNCP 1974/1/10).

W przypadku złożenia oświadczenia woli nieskierowanego do oznaczonego adresata, czyli takiego, jakim jest przyjęcie lub odrzucenie spadku, za prawnie doniosły błąd może być w świetle art. 84 kc uznany tylko taki błąd, który dotyczy treści czynności prawnej i który jest zarazem istotny tj. uzasadnia przypuszczenie, że jeżeliby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, to nie złożyłby oświadczenia woli danej treści. Wymagania te odniesione do niezłożenia przez spadkobiercę w terminie oświadczenia oznaczają, że aby spadkobierca mógł się uchylić na podstawie przepisów o błędzie od skutków prawnych swego biernego zachowania, musi być przez cały bieg terminu w błędzie, co do okoliczności objętej treścią przyjęcia spadku następującego z mocy ustawy i wykazać, że jeżeliby znał prawdziwy stan w zakresie tych okoliczności, to rozsądnie oceniając, odrzuciłby spadek. Błędem takim jest nieznanie przedmiotu spadku. Wymagania staranności dotychczas stawiane w orzecznictwie Sądu Najwyższego aby błąd co do stanu spadku nie pozostawał w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. (por. postanowienie SN z 30.06.2005 r. sygn. akt IV CK 799/2004 oraz: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2012 roku, II CSK 171/12, publ. LEX nr 1294475 lub (...); postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 roku, IV CK 799/04, publ. LEX nr 159101; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 roku, V CSK 377/09, publ. LEX nr 677786) należy uznać za zbyt daleko idące zwłaszcza, że zgodnie z interpretacją dotyczącą art. 84 kc. błędzący może powołać się także na błąd przez siebie zawiniony [por. Wyrok SN z dnia z dnia 17 czerwca 2014 r. o sygn. akt I CSK 401/13]. Zgodnie z poglądami niemal powszechnie przyjmowanym w nauce prawa dotyczącymi art. 84 kc, bez znaczenia dla prawnej doniosłości błędu pozostaje to, czy został on spowodowany przez samego błędzącego i czy uprawnionemu do uchylenia się od oświadczenia woli z powodu błędu można zarzucić brak dbałości o własne interesy, nieostrożność albo niedbalstwo. Pogląd przeciwny, przyjmujący, że na błąd nie może się powołać osoba, której mylne wyobrażenie o istniejącym stanie rzeczy zostało spowodowane brakiem należytej staranności, jest w doktrynie odosobniony. Zastosowanie odmiennej interpretacji w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego w przypadku art. 1019 kc, nie znajduje zdaniem sądu orzekającego uzasadnienie jurydycznego doprowadzając do dwóch różnych reżimów powołania się na błąd szerokie z art. 84 k.c. i wąskiego rygorystycznego z art. 1019 kc. mimo braku w treści tego ostatniego art. przesłanek od takiego wąskiego pojmowania błędu w przypadku niezłożenia w

terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Uzasadnieniem tym nie powinien być też interes banków jako wierzycieli spadkodawcy.

Sąd orzekający uważa, że niezbędna jest bardziej liberalna ocena powołania się na błąd przez spadkobierców nieskładających oświadczenia w terminie z powodu braku wiedzy o kredytach spadkodawcy. Słusznie bowiem uczestniczące w postępowaniu banki wskazały, że „Zaciągnięcie zobowiązania przez kredytobiorcę nie wymagało bowiem wyrażenia zgody przez rodzinę kredytobiorcy.” tym bardziej nie wymagały też jego wiedzy o tym fakcie. Spadkobierca, któremu znana była sytuacja, życiowa spadkodawcy polegająca na niekorzystaniu przez niego z instrumentów bankowych, braku majątku i niskich dochodach, i ciężkiej choroby, nie widzi celu sprawdzania we wszystkich bankach czy aby spadkodawca nie wziął aby jakiegos kredytu. Dowiedzenie się przez takiego spadkobiercę dwa lata po śmierci spadkodawcy o jakiś jego zadłużenia w bankach uzasadnia skuteczne powołanie się przez niego na błąd o rzeczywistym stanie majątku spadkodawcy i to błąd istotny. W przedmiotowej sprawie uczestniczka E. C. pytała ojca i rodzeństwo o zadłużenie matki zaraz po jej śmierci i swoją decyzję o braku złożenia oświadczenia wynikała z ich odpowiedzi o braku majątku i długów po matce. Nie widziała więc potrzeby przeprowadzania sprawy spadkowej po matce i składania oświadczeń dotyczących spadku. Mylne więc jej przekonanie o braku potrzeby składania oświadczenia o odrzuceniu spadku niewątpliwie wynikało z błędu co do rzeczywistego stanu spadku i to błędu istotnego, w okolicznościach sprawy usprawiedliwionego. Postawa pozostałych spadkobierców, którzy w ogóle nie zareagowali na wniosek, nie stawiali się też w sądzie, potwierdza zeznania uczestniczki prowadząc od dalszej oceny, że mogli oni nieświadomie albo lekkomyślnie wprowadzić uczestniczkę w błąd co do stanu spadku po T. S.. Od uczestniczki trudno natomiast domagać się przeszukiwania mieszkania ojca i rodzeństwa celem ustalenia przedmiotu spadku po wspólnie z nimi zamieszkującej matce. Rozstrzygając na tle okoliczności tego konkretnego przypadku o tym, czy błąd był wynikiem niedołożenia należytej staranności, Sąd miał na względzie przeciętny stan świadomości prawnej społeczeństwa, który należy ocenić jak bardzo niski i do tego stanu odnosić dopiero wymagania należytej staranności. Uzyskanie od domowników spadkodawcy zapewnienia o braku zadłużenia należy uznać za wystarczające zwłaszcza, że w innym przypadku uczestniczka musiałaby pisać do wszystkich bank z prośbą o informacje co wymagało by znacznego nakładu pracy i kosztów, których ponoszenia trudno wymagać od przeciętnego obywatela.

Podkreślenia wymaga, że istotność problemu wynikającego z braku złożenia oświadczenia w terminie przez spadkobierców z powodu braku wiedzy o przedmiocie spadku jak też z powodu niskiej kultury prawnej społeczeństwa dostrzegł też ustawodawca zmieniając z dniem 18-10-2015r treść art. 1015 § 2 kc. na następującą „Brak oświadczenia spadkobiercy w terminie określonym w § 1 jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza”.

Mając powyższe na uwadze, na zasadzie cytowanych przepisów, należało orzec jak w sentencji postanowienia częściowego.